ISSN 2454-8596
www.vidhyayanaejournal.org
An International Multidisciplinary Research E-Journal

પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકોની જાતીય સભાનતા માપદંડની રચના અને અજમાયશ

મીનાબેન એમ રાઠોડ

M.Phil. વિદ્યાર્થિની, શિક્ષણશાસ્ત્ર વિભાગ (IASE), ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ.

ડૉ. અશોક પરમાર

માર્ગદર્શક, શિક્ષણશાસ્ત્ર વિભાગ(IASE), ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ, અમદાવાદ.

પ્રસ્તાવના :

શિક્ષણ સમાજ સાથે સંકળાયેલું પાસું છે. સમાજની સમસ્યાઓ દૂર કરવા શિક્ષણનું યોગદાન જરૂરી છે. આપણા દેશમાં પાછલા કેટલાંક વર્ષોથી જેન્ડર શબ્દ ઘણી ચર્ચામાં છે. જાતિ આલિંગ ફ્રેન્ચ શબ્દ Genra માંથી આવ્યો છે. આ Sexના પર્યાયરૂપમાં પ્રયુક્ત થઈ રહ્યો છે. સામાન્યરૂપથી સ્ત્રી અને પુરુષ વચ્ચેના ભેદ સાંસ્કૃતિક ઓછા અને શીરીરિક વધુ છે. નર અને માદા વચ્ચે શારીરિક ભેદ વધુ છે. નર અને માદાના વચ્ચે શારીરિક ભેદના લક્ષણો, રંગસૂત્રો, ડાર્મોન્સ અને દ્વિતીય સ્તરના સહાય લક્ષણો પર નિર્ભર છે. પરંતુ હવે એ નિશ્ચિત થઈ ગયું છે કે શરીર નિર્માણનો પ્રાકૃતિક ભેદ સામાજિક વહેંચણીના માટે આધારના રૂપમાં પ્રયુક્ત નથી કરી શકતા, જેના લીધે જાતિ શબ્દ પાછલા કેટલાંક સમયથી સ્ત્રી અને પુરુષના વચ્ચે જે આધારના રૂપમાં પ્રયુક્ત નથી કરી શકાતા. જેના લીધે જાતિ શબ્દ પાછલા કેટલાંક સમયથી સ્ત્રી અને પુરુષના વચ્ચે જે સામાજિક તેમજ સાંસ્કૃતિક ભેદ રેખાને સ્પષ્ટ કરવાને માટે પ્રયુક્ત થાય છે. ‘હા’ તો બધા લોકો સમજે છે કે જાતિગત સમસ્યા માનવ જીવનના બધા પહેલુંઓ માટે પ્રભાવી છે. વ્યવહારમાં સ્ત્રી તેમજ પુરુષ જાતિના વચ્ચે જે અસમાનતા છે તે માનવ સર્જિત છે પ્રાકૃતિક નહીં. વાસ્તવમાં પ્રકૃતિને તો મહિલાઓના ગર્ભાશય, તરુણવસ્થા, યુવાવસ્થા, વૃધ્ધાવસ્થા તેમજ જૈવિક શક્તિઓ અને સહનશક્તિમાં પુરુષથી વધુ શક્તિ પ્રદાન છે. પરંતુ પ્રજનન અને ગર્ભાવસ્થા સ્ત્રીઓમાં હોવાને કારણે એમનો ગેરલાભ ઉઠાવીને પુરુષ પ્રધાન સમાજનો વિકાસ થયો. આ પુરુષોનો સ્ત્રીઓ પ્રત્યે અન્યાય છે. આવું હોવા છતાં પણ સ્વતંત્રતા પછી સ્ત્રીઓના સામાજિક અને આર્થિક સુધારથી સંબંધિત અસંખ્ય કાર્યો થયા છે જેની અસર મંદગતિએ થઈ છે.

સમાજ સ્ત્રી-પુરુષ સમાનતાને વ્યવહારમાં લાવવાને બદલે અંતર પર ભાર મૂકે છે જેનાથી સ્ત્રી-પુરુષની ભૂમિકામાં ભેદભાવ વધી જાય છે. એના રસ્તા અલગ-અલગ થઈ જાય છે અને આવા સમાજ દ્વારા સર્જિત સમાનતાને લીધે એના વચ્ચે તનાવ અને સમસ્યાઓ વધી જાય છે. જેનાથી જીવન ક્રિયાઓના બધા વ્યવહારમાં પરંપરાગત સહજ સ્વીકૃત ભેદ જેવા કે જન્મ લેવો, લાલન-પાલન, શિક્ષણ પ્રાપ્તિમાં, આર્થિક, ઉપાર્જનમાં, નોકરીમાં, કાર્યની

વહેંચણીમાં, સામાજિક મોભામાં, બધા જ પ્રકારના હક્ક તેમજ અધિકાર, સમાન તક વગેરે પ્રચલિત ભાવને દૂર કરવી તે જાતીય સમાનતાને ઉજાગર કરે છે.

સાંપ્રત સમાજમાં સ્ત્રી-પુરુષો માટેના માપદંડ અંગે ગેરમાન્યતા પ્રવર્તે છે. દરેક ક્ષેત્રે અનેક પ્રયાસો થયા છતાં વધુ ફેરફાર જોવા મળતો નથી. શિક્ષકોએ સામાજિક પરિવર્તનો પરિવ્રાજક છે. શિક્ષકની વિદ્યાર્થી તેમજ સમાજ પર અસર જોવા મળે છે. પ્રાથમિક શિક્ષણ આપતા શિક્ષકોની જાતીય સમાનતા વિશેની સભાનતા જાણવાથી તે પોતે સમાજ અને શાળા માટે શું કરી શકેતે અંગે સૂચન કરી શકાય. તેમજ પ્રાથમિક શાળામાં શિક્ષણ આપતા શિક્ષકોની જાતીય સમાનતા અંગેની સભાનતા જાણવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે.

ચાવીરૂપ શબ્દો : પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો, જાતીય સભાનતા, માપદંડ, રચના અને અજમાયશ.

પ્રસ્તુત સંશોધન માધ્યમિક પ્રશિક્ષણાર્થીઓમાં જાતીય સમાનતાની સભાનતાનો કેટલાંક ચલોના સંદર્ભમાં અભ્યાસ હાથ ધરેલ છે તેથી તેમાં સમાવિષ્ટ મુદ્દાઓ જેવા કે લિંગ, જેન્ડર, જાતિયભેદ, જાતિયતા અને જાતિય સમાનતાની સભાનતાનો કેટલાંક ચલો જેવા કે જાતિ, ઉંમર, શૈક્ષણિક લાયકાત, શૈક્ષણિક પ્રવાહ, વિસ્તાર, વૈવાહિક દરજ્જો, સંસ્થાનો પ્રકાર તેમજ શૈક્ષણિક સિદ્ધિ વગેરેની સૈદ્ધાંતિક અને સંબંધિત માહિતી અને સમજ મેળવવી જરૂરી છે.

સૈદ્ધાંતિક સાહિત્યની સમીક્ષા :

જાતિ / લિંગ:

જાતિ યા લિંગ ફ્રેંન્ચ શબ્દ Saner માંથી આવે છે.આ શબ્દ Sex ના પર્યાય તરીકે પ્રયોજાય છે. સામાન્ય રીતે સ્ત્રી અને પુરૂષ વચ્ચેના ભેદ સાંસ્કૃતિક વધારે છે અને શારીરિક ઓછો છે. નર અને માદા વચ્ચેનો ભેદ શારીરિક લક્ષણો રંગસુત્રો, હોર્મોન્સ અને દ્વિતીયકક્ષાના સહાયક જાતિય લક્ષણો પર આધારીત છે તેથી છેલ્લા થોડાક વર્ષોથી જાતિ શબ્દ સ્ત્રી અને પુરૂષ વચ્ચે સામાજિક –સાંસ્કૃતિક ભેદ દેખાય છે. તેનુ નિરૂપણ કરવા પ્રોયોજાવા લાગ્યા છે.

જેન્ડર :

વ્યક્તિ નર અથવા નારી તરીકે જન્મ લે છે. પરંતુ કુમાર અને કન્યા તરીકેની સમજ કેળવે છે અને સ્ત્રી અથવા પુરૂષ તરીકે વિકાસ પામે છે એમને યોગ્ય એમની વર્તણૂક વલણ, ભૂમિકા અને પ્રવૃત્તિ શુ છે તેમજ બીજાઓ સાથે તેમનો શું સંબંધ છે તે શીખવવામાં આવે છે. આ શીખેલી વર્તણૂક એ જેન્ડરની ઓળખ છે.

1970 માં અમેરિકામાં એન. ઓકલે એ સમાજમાં સ્ત્રી-પુરૂષનાં લક્ષણનું વર્ણન કરવામાં જેન્ડર શબ્દ વાપર્યો છે જેનો અર્થ લિંગ છે. છોકરા-છોકરી અને સ્ત્રી-પુરૂષથી સંકળાયેલી આ સામાજિક માન્યતાઓને જેન્ડર કહેવામાં આવે છે.

ટૂંકમાં સમાજ દ્વારા નિર્ધારિત થયેલા સ્ત્રી અને પુરૂષોના વર્તનનો સમુહ એટલે જેન્ડર.

સમાજના સ્ત્રી-પુરૂષ વચ્ચે જે ઉંચ-નીંચના સંબંધો નિર્માણ પામે છે તે પ્રાકૃતિક કે કુદરતી નથી છતાં પણ સમાજની એક માન્યતા અનુસાર સમાજે બક્ષેલા સ્ત્રી-પુરૂષના અલગ અલગ ગુણો તારવવામાં આવે છે. જેન્ડર શબ્દનો ઉપયોગ આ વિચારધારા બદલવા શરૂ કરવામાં આવ્યો છે. આમ જેન્ડર એક સમાજની કલ્પના કરે છે. જેમાં કોઇ લિંગ , જાતિ, રંગ અને વર્ગના આધારે નક્કી કરવામાં ન આવે સમાજમાં છોકરા –છોકરી કે સ્ત્રી-પુરૂષની જોડાયેલી સામાજિક માન્યતાઓમાં બદલાવ લાવવા શિક્ષણ દ્વારા સઘન પ્રયત્ન કરવામાં આવે છે.

VIDHYAYANA

જાતિભેદ (જેન્ડર બાયસ) :

જેન્ડર બાયસ એટલે કુદરતી ભિન્નતા સિવાયની બાબતમાં કોઇપણ સ્ત્રી અથવા પુરૂષ પ્રત્યે ભેદભાવ દર્શાવવો તેના વિશે વિધાનો કે વલણોને જાતિભેદ કે જેન્ડર બાયસ કહે છે.

સ્ત્રી પ્રત્યેના નકારાત્મક વલણ, વિધાનો, વ્યવહાર, હેતુઓ વગેરેને બરાબર જાણી ઓળખીને વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા તેને દુર કરવા માટે વર્તન, વ્યવહારના વલણને બદલવાની જરૂરીયાત છે એના માટે તટસ્થ મનોવલણ કેળવવું જરૂરી છે. આ માટે શિક્ષણમાં જાગૃતિ કેળવવી પડશે અને શિક્ષણ દ્વારા બાળકો પ્રત્યેના વ્યવહારમાં એ ભેદભાવરહિત મનોવલણ કેળવે

જાતીય સમાનતા

બાળક જન્મે છે ત્યારે તે છોકરાં કે છોકરી તરીકે જન્મે છે. પરંતુ તેનું સામાજીકરણ અલગ અલગ થાય છે. માટે લિંગ એટલે Sex અને જાતિ એટલે Gender ના તફાવતો ઉદ્દભવે છે. જીવશાસ્ત્રીય અને શારીરિક દ્રષ્ટે સ્ત્રી અને પુરુષ તરીકેનો તફાવત એ લિંગ છે. જેને આધારે સ્ત્રી જાતિ સ્ત્રીલિંગ અને પુરુષ જાતિ પુરુષલિંગની ઓળખ નક્કી થાયછે.

લિંગ (Sex) નો અર્થ : "Sex ix a biological term, which refers to biological difference between man and woman." આમ સ્ત્રીલિંગ અને સ્ત્રી જાતિના લક્ષણો દર્શાવે છે અને પુરુષ એ પુરુષ જાતિના લક્ષણો દર્શાવે છે. લૈગિંક ભિન્નતાને કારણે સ્ત્રી અને પુરુષમાં જોવા મળતી ભિન્નતાઓ પ્રાકૃતિક છે.

જાતિ :

"જેન્ડર (Gender) શબ્દની વ્યુત્પત્તિ 'Genil' શબ્દ પરથી થઈ છે, જેના અર્થમાં સમાજ અને સંસ્કૃતિ સાથે સ્ત્રી પુરુષના સંબંધને જોડવામાં આવે છે. એ અર્થમાં જેન્ડર એટલે સ્ત્રી અને પુરુષના લક્ષણો. એટલે કે પુરુષત્વ (Masculinity) અને સત્રીત્વ (Femininity). પુરુષતત્વ પુરુષોચિત્ત લક્ષણોને સૂચિત કરે છે. જ્યારે સ્ત્રીત્વ સ્ત્રી સંદર્ભગત લક્ષણોને ઉજાગર કરે છે. આમ, તેઓની વર્તન ઢબ તેઓને પુરુષ અને સ્ત્રી હોવાની વિભાવના આપે છે. આમ, જેન્ડરએ સામાજિક રીતે ઘડતર પામતી સંકલ્પના છે."

આમ, જાતિ અને લિંગ બંને વચ્ચે ભિન્નતા છે. જાતિની રચના સામાજીક રૂપથી નિર્ધારીત સાંસ્કૃતિક હોય છે. જ્યારે લિંગ એ સ્ત્રી અને પુરુષ વચ્ચેનો જૈવિક ભેદ છે જે દેશ અને કાળ (સમય) બંને સ્થિતિમાં સમાન છે.

સમાનતાની સંકલ્પના :

"સમાનતાની પરિભાષા મૂર્તની અપેક્ષાએ અમૂર્ત વધુ છે. પ્રભાવશાળી ચિંતક લાસ્કી સમાનતાને માટે નીચે જેવી સ્થિતિઓને આવશ્યક્તા દર્શાવે છે."

ISSN 2454-8596
www.vidhyayanaejournal.org
An International Multidisciplinary Research E-Journal

(1) સમાજમાં વિશેષાધિકારનો અંત.

(2) દરેકને માટે પોતાના વ્યક્તિત્વનો સમસ્ત સંભાવનાનો વિકાસ કરવા પર્યાપ્ત અવસર.

(3) આર્થિક અને સામજિક શોષૅણની અનુપસ્થિતિ.

(4) દરેકને માટે સામાજિક લાભ પ્રાપ્ત કરવાની સુવિધા જેમાં કુટુંબિક સ્થાન, ધન અથવા ઉત્તરાધિકાર આધાર્તિ કોઈ પ્રતિબંધ ના હોય.

બંધારણ દ્વારા દેશના તમામ લોકોને ધર્મ, જાતિ, લિંગ, રંગ, વગેરેના ભેદભાવ વિના સમાનતાનો અધિકાર આપેલો છે. ભારતીય બંધારણમાં જાતિય ભેદભાવ રોકવાનો અધિકાર આપેલો છે. સમાજના દરેક વ્યક્તિને સ્વ-વિકાસ કરવાની સમાન તક મળવી જોઈએ. તકના અભાવમાં કે અધિકારો કે ભેદભાવનાને લીધે કોઈ પણ વ્યક્તિની પ્રતિભા અને યોગ્યતા અવિકસિત ન રહે તેવો સમાનતાનો અર્થ થાય છે.

જાતીય સભાનતા : (જેન્ડર અવરનેશ)

Gender awareness is the "Ability to view society from the perspective of gender roles and how this has affected women's needs in comparison to the needs of men."

સ્ત્રી અને પુરુષની જરૂરિયાતોને તુલનાત્મક રીતે જોવાનો સમાજનો દ્રષ્ટિકોણ.

સ્ત્રીના અસ્તિત્વનો સમાજમાં સ્વીકાર થાય એટલા માટે 'જેન્ડર અવરનેશ' જરૂરી છે. સમાજમાં રહેલી સ્ત્રી અને પુરુષ વચ્ચેની અસમાનતાને પાયામાંથી દૂર કરવા માટે જેન્ડર એજ્યુકેશન અંતર્ગત સ્ત્રી અને પુરુષ વચ્ચે સમાનતાનો દ્રષ્ટિકોણ વિકસાવવો જરૂરી છે. જેન્ડર અવરનેશ લાવવી એટલે પુરુષ પાસેથી સ્ત્રીને સત્તા સોંપવી કે સત્તા પરિવર્તન લાવવું એ નથી. પરંતુ આજની પરિસ્થિતિને ધ્યાને રાખીને વિચારી એ તો, સ્ત્રીનો તથા સ્ત્રીના અસ્તિત્વનો સમાજમાં જે 'અસ્વીકાર' છે, એના સ્વીકાર કરવાનો છે. એમની ભૂમિકાને સ્પષ્ટ કરવાનો છે.

આજનો સમાજ 'પુરુષ પ્રધાન' સમાજ છે. એ પુરુષ પ્રધાન એટલા માટે કહેવા છે કે કુટુંબની કે સમાજની કોઈપણ પ્રકારની પ્રવૃત્તિમાં આખરી નિર્ણય તો પુરુષ જ કરે છે. દેખાવ

ખાતર સ્ત્રીઓને અમુક બાબતોમાં છેવટનું વિશ્લેષણ એ વાત સ્ત્રીઓની કહેવાની સ્વતંત્રતા દેખાવ પૂરતી જ છે અને સ્ત્રીઓને સીધી અથવા આડકતર રીતે પુરુષોની સર્વો પરીતા સ્વીકારવી જ પડે છે.

ખરેખર સ્ત્રી અને પુરુષના વચ્ચે જાતિભેદ પ્રાકૃતિક છે. પરંતુ સામાજિક ભેદ પ્રાકૃતિક નથી. આ ભેદ તો સમાજના દ્વારા નિર્મિત છે. ભિન્ન-ભિન્ન દેશોમાં, સમાજમાં, સંસ્કૃતિમાં અને આ કારણ સ્ત્રીના માટે સાંસ્કૃતિક પરિપ્રેક્ષ્ય અને સ્ત્રીત્વ અને પુરુષત્વ, એમની ભૂમિકા લક્ષ્યમાં રાખવામાં આવે છે. બાળક સ્વયં વ્યક્તિના રૂપમાં જન્મ લે છે. પરંતુ આ છોકરો છે કે છોકરી ? આવો ભેદ રાખવાનો અભિગમ સમાજ દ્વારા કરવામાં આવે છે. આવી સમાનતાની સાથે શીખેલા વર્તન તે લિંગભેદ છે. જો સ્ત્રી અને પુરુષ જાતિની અલગ અલગ ભૂમિકાઓ નિશ્ચિત કરે છે.

સમાજ સ્ત્રી-પુરુષ સમાનતાને વ્યવહારમાં લાવવાને બદલે અંતર પર ભાર મૂકે છે જેનાથી સ્ત્રી-પુરુષની ભૂમિકામાં ભેદ વધી જાય છે. એમના રસ્તા અલગ અલગ થઈ જાય છે. અને આવા સમાજ દ્વારા સર્જિત સમાનતાને લીધે એના વચ્ચે તનાવ અને સમસ્યાઓ વધી જાય છે. જેનાથી જીવન ક્રિયાઓના બધા વ્યવહારમાં પરંપરાગત સહજ સ્વીકૃત ભેદ જેવા કે જન્મ લેવો, લાલન-પાલન, શિક્ષણ પ્રાપ્તિમાં આર્થિક, ઉપાર્જનમાં, નોકરીમાં, કાર્યની વહેંચણીમાં, સામાજિક મોભામાં, બધા પ્રકારની હક્ક તેમજ અધિકાર, સમાન તક વગેરે પ્રચલિત ભાવને દૂર કરવી જાતીય સમાનતાને ઉજાગર કરે છે.

સાંપ્રત સમાજમાં સ્ત્રી-પુરુષો માટેના માપદંડ અંગે ગેરમાન્યતા પ્રવર્તે છે. દરેક ક્ષેત્રે અનેક પ્રયાસો થવા છતાં વધુ ફેરફાર જોવા મળતો નથી. શિક્ષક એ સામાજિક પરિવર્તનનો પરિવ્રાજક છે. શિક્ષકની વિદ્યાર્થી તેમજ સમાજ પર અસર જોવા મળે છે. પ્રાથમિક શિક્ષણ આપતા શિક્ષકોની જાતીય સમાનતા વિશેની સભાનતા જાણવાથી તે પોતે સમાજ અને શાળા માટે શું કરી શકે તે અંગે સૂચન કરી શકાય. તેમજ પ્રાથમિક શાળામાં શિક્ષણ આપતા શિક્ષકોની જાતીય સમાનતા અંગેની સભાનતા જાણવાનો આ સંસશોધમાં પ્રયાસ કરી લે છે.

માપદંડ જાતીય સભાનતાનું માપન :

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં માપદંડ જાતીય સભાનતાનું માપન કરે છે. જેમાં સાત ઘટકોનો સમાવેશ કરેલ છે.

ઘટકો	ઘટક ક્રમ	વિધાન સંખ્યા	મહત્તમ ગુણ	લઘુત્તમ ગુણ
માન્યતા / અંધશ્રદ્ધા	1	14	70	14
જાતિ	2	15	75	15
શૈક્ષણિક સહઅભ્યાસ પ્રવૃતિ	3	16	80	16
નારી સ્વાતંત્ર્ય અને સશક્તિકરણ	4	11	55	11
વ્યવસાય પસંદગી	5	16	80	16
સમૂહમાધ્યમ	6	07	35	07
બંધારણીય અધિકારો	7	07	35	07
ગુણ	07	86	430	86

ગુણાંકન યોજના

ઘટકોની સંખ્યા	મેળવેલ ગુણ	કુલગુણ
7	પ્રત્યેક વિધાન માટે મહત્તમ ગુણ 5 છે.	86 X 5 = 430
7	પ્રત્યેક વિધાન માટે લઘુત્તમ ગુણ 1 છે.	86 X 1 = 86

કલમ પૃથક્કરણ જાતીય સભાનતા માપદંડ :

અનુક્રમ નંબર	ઉચ્ચઅને નિમ્ન	સરાસરી	પ્રમાણિત વિચલન	પ્રમાણ ભૂલ	t	સ્વીકૃત / અસ્વીકૃત	Sr. No.
1	ઉચ્ચ	1.78	0.52	0.19	2.48	સ્વીકૃત	1
	નિમ્ન	1.32	0.81				
2	ઉચ્ચ	1.11	0.54	0.22	4.01	સ્વીકૃત	2
	નિમ્ન	2	1.02				
3	ઉચ્ચ	2.18	0.71	0.21	5.01	સ્વીકૃત	3
	નિમ્ન	1.12	0.84				
4	ઉચ્ચ	1.98	1.09	0.25	3.06	સ્વીકૃત	4
	નિમ્ન	1.23	0.66				
5	ઉચ્ચ	2.22	0.88	0.22	2.95	સ્વીકૃત	5
	નિમ્ન	2.88	0.76				
6	ઉચ્ચ	1.45	0.81	0.18	4.26	સ્વીકૃત	6
	નિમ્ન	2.21	0.45				
7	ઉચ્ચ	2.66	1.09	0.25	5.71	સ્વીકૃત	7
	નિમ્ન	1.23	0.71				
8	ઉચ્ચ	1.99	0.4	0.10	5.61	સ્વીકૃત	8
	નિમ્ન	1.43	0.33				

9	ઉચ્ચ	1.22	0.38	0.11	4.94	સ્વીકૃત	9
	નિમ્ન	1.78	0.45				
10	ઉચ્ચ	2.22	0.33	0.14	4.52	સ્વીકૃત	10
	નિમ્ન	2.87	0.67				
11	ઉચ્ચ	0.98	0.13	0.03	2.94	સ્વીકૃત	11
	નિમ્ન	0.88	0.12				
12	ઉચ્ચ	0.56	0.14	0.05	4.53	સ્વીકૃત	12
	નિમ્ન	0.78	0.21				
13	ઉચ્ચ	2.21	0.13	0.07	6.47	સ્વીકૃત	13
	નિમ્ન	1.78	0.32				
14	ઉચ્ચ	0.65	0.18	0.05	5.61	સ્વીકૃત	14
	નિમ્ન	0.39	0.16				
15	ઉચ્ચ	0.59	0.17	0.07	1.12	અસ્વીકૃત	15
	નિમ્ન	0.51	0.33				
16	ઉચ્ચ	0.79	0.21	0.05	1.21	અસ્વીકૃત	16
	નિમ્ન	0.73	0.15				
17	ઉચ્ચ	1.34	0.33	0.13	2.56	સ્વીકૃત	17
	નિમ્ન	1.02	0.56				
18	ઉચ્ચ	0.64	0.16	0.05	4.96	સ્વીકૃત	18

	નિમ્ન	0.41	0.18				
19	ઉચ્ચ	0.61	0.21	0.04	3.13	સ્વીકૃત	19
	નિમ્ન	0.47	0.1				
20	ઉચ્ચ	0.99	0.24	0.08	1.27	અસ્વીકૃત	20
	નિમ્ન	0.89	0.33				
21	ઉચ્ચ	0.99	0.17	0.04	7.57	સ્વીકૃત	21
	નિમ્ન	0.65	0.16				
22	ઉચ્ચ	0.54	0.22	0.05	3.92	સ્વીકૃત	22
	નિમ્ન	0.33	0.17				
23	ઉચ્ચ	0.55	0.16	0.06	1.05	અસ્વીકૃત	23
	નિમ્ન	0.49	0.25				
24	ઉચ્ચ	1.14	0.31	0.08	0.37	અસ્વીકૃત	24
	નિમ્ન	1.11	0.29				
25	ઉચ્ચ	0.53	0.21	0.06	1.54	સ્વીકૃત	25
	નિમ્ન	0.44	0.22				
26	ઉચ્ચ	1.33	0.32	0.08	3.91	સ્વીકૃત	26
	નિમ્ન	1.01	0.28				
27	ઉચ્ચ	1.34	0.17	0.06	7.00	સ્વીકૃત	27
	નિમ્ન	0.91	0.27				

28	ઉચ્ચ	0.89	0.34	0.09	6.44	સ્વીકૃત	28
	નિમ્ન	0.32	0.31				
29	ઉચ્ચ	0.61	0.23	0.06	6.44	સ્વીકૃત	29
	નિમ્ન	0.24	0.19				
30	ઉચ્ચ	1.66	1.09	0.27	2.86	સ્વીકૃત	30
	નિમ્ન	2.43	0.88				
31	ઉચ્ચ	2.22	1.09	0.26	4.30	સ્વીકૃત	31
	નિમ્ન	1.11	0.78				
32	ઉચ્ચ	1.66	0.56	0.24	3.35	સ્વીકૃત	32
	નિમ્ન	2.45	1.09				
33	ઉચ્ચ	2.12	0.66	0.21	4.22	સ્વીકૃત	33
	નિમ્ન	1.22	0.89				
34	ઉચ્ચ	1.41	0.52	0.16	4.39	સ્વીકૃત	34
	નિમ્ન	2.12	0.66				
35	ઉચ્ચ	1.23	0.85	0.25	3.42	સ્વીકૃત	35
	નિમ્ન	2.08	0.97				
36	ઉચ્ચ	0.57	0.21	0.05	1.29	અસ્વીકૃત	36
	નિમ્ન	0.51	0.12				
37	ઉચ્ચ	0.61	0.18	0.06	1.60	અસ્વીકૃત	37

	નિમ્ન	0.51	0.27				
38	ઉચ્ચ	0.46	0.21	0.05	4.03	સ્વીકૃત	38
	નિમ્ન	0.66	0.15				
39	ઉચ્ચ	0.69	0.15	0.04	6.15	સ્વીકૃત	39
	નિમ્ન	0.47	0.11				
40	ઉચ્ચ	0.71	0.06	0.04	3.81	સ્વીકૃત	40
	નિમ્ન	0.55	0.21				
41	ઉચ્ચ	0.68	0.08	0.03	8.79	સ્વીકૃત	41
	નિમ્ન	0.45	0.11				
42	ઉચ્ચ	0.53	0.25	0.06	4.35	સ્વીકૃત	42
	નિમ્ન	0.77	0.14				
43	ઉચ્ચ	0.43	0.14	0.05	5.02	સ્વીકૃત	43
	નિમ્ન	0.69	0.23				
44	ઉચ્ચ	1.12	0.14	0.07	6.81	સ્વીકૃત	44
	નિમ્ન	0.65	0.33				
45	ઉચ્ચ	1.31	0.34	0.08	4.05	સ્વીકૃત	45
	નિમ્ન	0.99	0.23				
46	ઉચ્ચ	0.77	0.09	0.03	4.50	સ્વીકૃત	46
	નિમ્ન	0.64	0.12				

47	ઉચ્ચ	1.11	0.43	0.10	4.71	સ્વીકૃત	47
	નિમ્ન	0.63	0.31				
48	ઉચ્ચ	0.48	0.13	0.04	4.08	સ્વીકૃત	48
	નિમ્ન	0.33	0.14				
49	ઉચ્ચ	1.32	0.27	0.07	7.21	સ્વીકૃત	49
	નિમ્ન	0.78	0.28				
50	ઉચ્ચ	0.89	0.27	0.07	6.08	સ્વીકૃત	50
	નિમ્ન	0.49	0.21				
51	ઉચ્ચ	0.56	0.14	0.03	7.35	સ્વીકૃત	51
	નિમ્ન	0.76	0.02				
52	ઉચ્ચ	0.98	0.11	0.03	8.74	સ્વીકૃત	52
	નિમ્ન	0.73	0.1				
53	ઉચ્ચ	0.59	0.19	0.06	1.56	અસ્વીકૃત	53
	નિમ્ન	0.68	0.232				
54	ઉચ્ચ	0.65	0.18	0.05	3.78	સ્વીકૃત	54
	નિમ્ન	0.47	0.17				
55	ઉચ્ચ	0.55	0.14	0.04	3.42	સ્વીકૃત	55
	નિમ્ન	0.41	0.16				
56	ઉચ્ચ	0.56	0.09	0.02	1.29	અસ્વીકૃત	56

	નિમ્ન	0.53	0.08				
57	ઉચ્ચ	0.44	0.11	0.03	7.63	સ્વીકૃત	57
	નિમ્ન	0.69	0.13				
58	ઉચ્ચ	0.73	0.14	0.04	3.38	સ્વીકૃત	58
	નિમ્ન	0.61	0.12				
59	ઉચ્ચ	0.76	0.15	0.04	5.68	સ્વીકૃત	59
	નિમ્ન	0.97	0.12				
60	ઉચ્ચ	0.21	0.19	0.05	5.58	સ્વીકૃત	60
	નિમ્ન	0.47	0.15				
61	ઉચ્ચ	0.62	0.21	0.05	4.32	સ્વીકૃત	61
	નિમ્ન	0.41	0.14				
62	ઉચ્ચ	0.69	0.11	0.04	6.98	સ્વીકૃત	62
	નિમ્ન	0.44	0.15				
63	ઉચ્ચ	0.75	0.11	0.05	6.11	સ્વીકૃત	63
	નિમ્ન	0.45	0.23				
64	ઉચ્ચ	0.66	0.17	0.05	3.46	સ્વીકૃત	64
	નિમ્ન	0.49	0.19				
65	ઉચ્ચ	0.66	0.09	0.03	3.09	સ્વીકૃત	65
	નિમ્ન	0.74	0.1				

66	ઉચ્ચ	1.09	0.34	0.09	0.93	અસ્વીકૃત	66
	નિમ્ન	1.01	0.29				
67	ઉચ્ચ	0.99	0.12	0.03	7.02	સ્વીકૃત	67
	નિમ્ન	1.21	0.11				
68	ઉચ્ચ	0.36	0.09	0.02	6.24	સ્વીકૃત	68
	નિમ્ન	0.49	0.06				
69	ઉચ્ચ	0.65	0.11	0.03	3.44	સ્વીકૃત	69
	નિમ્ન	0.74	0.08				
70	ઉચ્ચ	0.48	0.12	0.03	6.58	સ્વીકૃત	70
	નિમ્ન	0.67	0.09				
71	ઉચ્ચ	0.44	0.11	0.03	2.14	સ્વીકૃત	71
	નિમ્ન	0.51	0.13				
72	ઉચ્ચ	0.49	0.125	0.03	5.76	સ્વીકૃત	72
	નિમ્ન	0.69	0.13				
73	ઉચ્ચ	0.57	0.135	0.04	3.21	સ્વીકૃત	73
	નિમ્ન	0.69	0.14				
74	ઉચ્ચ	0.434	0.145	0.04	3.14	સ્વીકૃત	74
	નિમ્ન	0.56	0.15				
75	ઉચ્ચ	0.406	0.155	0.04	8.49	સ્વીકૃત	75

VIDHYAYANA

	નિમ્ન	0.77	0.16				
76	ઉચ્ચ	0.46	0.165	0.05	3.51	સ્વીકૃત	76
	નિમ્ન	0.62	0.17				
77	ઉચ્ચ	0.35	0.175	0.05	3.93	સ્વીકૃત	77
	નિમ્ન	0.54	0.18				
78	ઉચ્ચ	0.34	0.185	0.05	6.07	સ્વીકૃત	78
	નિમ્ન	0.65	0.19				
79	ઉચ્ચ	0.28	0.195	0.05	2.98	સ્વીકૃત	79
	નિમ્ન	0.44	0.2				
80	ઉચ્ચ	0.27	0.2	0.06	0.72	અસ્વીકૃત	80
	નિમ્ન	0.31	0.21				
81	ઉચ્ચ	0.19	0.215	0.06	0.57	અસ્વીકૃત	81
	નિમ્ન	0.224	0.22				
82	ઉચ્ચ	0.21	0.08	0.03	4.97	સ્વીકૃત	82
	નિમ્ન	0.34	0.11				
83	ઉચ્ચ	0.16	0.235	0.06	2.78	સ્વીકૃત	83
	નિમ્ન	0.34	0.24				
84	ઉચ્ચ	0.48	0.245	0.07	7.57	સ્વીકૃત	84
	નિમ્ન	0.99	0.25				

85	ઉચ્ચ	0.31	0.255	0.07	3.57	સ્વીકૃત	85
	નિમ્ન	0.56	0.26				
86	ઉચ્ચ	0.456	0.265	0.07	1.43	અસ્વીકૃત	86
	નિમ્ન	0.56	0.27				
87	ઉચ્ચ	0.56	0.275	0.08	4.10	સ્વીકૃત	87
	નિમ્ન	0.87	0.28				
88	ઉચ્ચ	0.49	0.285	0.08	5.37	સ્વીકૃત	88
	નિમ્ન	0.91	0.29				
89	ઉચ્ચ	0.014	0.295	0.08	2.54	સ્વીકૃત	89
	નિમ્ન	0.22	0.3				
90	ઉચ્ચ	0.23	0.305	0.08	5.50	સ્વીકૃત	90
	નિમ્ન	0.69	0.31				
91	ઉચ્ચ	0.34	0.315	0.09	4.28	સ્વીકૃત	91
	નિમ્ન	0.71	0.32				
92	ઉચ્ચ	0.55	0.325	0.09	2.47	સ્વીકૃત	92
	નિમ્ન	0.77	0.33				
93	ઉચ્ચ	0.33	0.335	0.09	5.88	સ્વીકૃત	93
	નિમ્ન	0.87	0.34				
94	ઉચ્ચ	0.76	0.345	0.09	3.70	સ્વીકૃત	94

VIDHYAYANA

ISSN 2454-8596
www.vidhyayanaejournal.org
VIDHYAYANA
An International Multidisciplinary Research E-Journal

	નિમ્ન	1.11	0.35				
95	ઉચ્ચ	0.65	0.355	0.10	2.36	સ્વીકૃત	95
	નિમ્ન	0.88	0.36				
96	ઉચ્ચ	0.22	0.365	0.10	3.30	સ્વીકૃત	96
	નિમ્ન	0.55	0.37				
97	ઉચ્ચ	0.67	0.375	0.10	4.28	સ્વીકૃત	97
	નિમ્ન	1.11	0.38				
98	ઉચ્ચ	0.234	0.13	0.08	1.37	અસ્વીકૃત	98
	નિમ્ન	0.342	0.39				
99	ઉચ્ચ	0.47	0.34	0.10	4.04	સ્વીકૃત	99
	નિમ્ન	0.88	0.4				
100	ઉચ્ચ	0.77	0.40	0.11	2.59	સ્વીકૃત	100
	નિમ્ન	1.05	0.4				

રદ થયેલી કલમો : 15, 16, 20, 23, 24, 36, 37, 53, 56, 66, 80, 81, 86,9 8 = 14.

વિશ્વસનીયતા (કસોટી - પુન: કસોટી)

Test / Retest	130-149	170-189	170-189	190-209	210-219	220-239	240-259	260-279	fy	y'	fy×y'	fy×y'×y'	x'y'
130-149	3(9)	2(6)	1(3)				×		6	-3	-18	54	42
150-169		1(4)	5(2)	2(0)					8	-2	-16	32	14
170-189		7(2)	3(1)	1(0)	1(-1)				12	-1	-12	12	16
190-209		1(0)	3(0)	8(0)	3(0)	3(0)	2(0)		20	0	0	0	0
210-219				1(0)	2(1)	2(2)	3(3)	2(4)	10	1	10	10	23
220-239				2(0)	1(2)	4(4)			7	2	14	28	18
240-259				1(0)	3(3)				4	3	12	36	9
260-279					3(4)				3	4	12	48	12
Fx	3	11	12	15	13	9	5	2	70				
x'	-3	-2	-1	0	1	2	3	4		4			134
fx×x'	-9	-22	-12	0	13	18	15	8		11		220	
fx×x'×x'	27	44	12	0	13	36	45	32	209		20		
x'y'	27	30	16	0	24	20	9	8	134	268			
										Efx×x'×x'/n	2.986		
cx	####									Efy×y'×xy'/n	3.143		
cy	0.06								6x	2.961	1.721	6x×6y	3.049
r	0.62								6y	3.140	1.772		

Criterion Validity of the Test (Psycho Social Problems)

	ઘટક-1	ઘટક-2	ઘટક-3	ઘટક-4	ઘટક-5	ઘટક-6	ઘટક-7
ઘટક– 7	0.76	0.75	0.69	0.71	0.73	0.73	1
ઘટક– 6	0.62	0.64	0.67	0.74	0.75	1	
ઘટક– 5	0.63	0.73	0.73	0.75	1		
ઘટક– 4	0.72	0.71	0.77	1			
ઘટક– 3	0.78	0.73	1				
ઘટક– 2	0.79	1					
ઘટક– 1	1						

ઘટક-1	તણાવ
ઘટક-2	જાતિ
ઘટક-3	શૈક્ષણિક સહઅભ્યાસિક પ્રવૃત્તિ
ઘટક-4	નારી સ્વાંત્રય અને સશક્તિકરણ
ઘટક-5	વ્યવસાય પસંદગી
ઘટક-6	સમૂહ માધ્યમ
ઘટક-7	બંધારણીય અધિકારો

સંબંધિત સાહિત્યની સમીક્ષાનું મહત્વ :

સંશોધકે સમસ્યા પસંદગી બાદ ઉકેલની દિશામાં કાર્ય કરવા માટે અને સારી પૂર્વભૂમિકા બાંધવા માટે સમસ્યા સાથે જોડાયેલ સબંધિત સાહિત્ય તથા વિષય સાથે સુસંગત હોય તેવા પૂર્વ થયેલા સંશોધનની સમીક્ષા કરવી જરૂરી છે.

બોર્ગ (1983) સંદર્ભ સાહિત્યનું મહત્વ દર્શાવતા કહે છે કે... “The Literature is any field forms the foundation upon which all future world must be built.”

J. W. Best જણાવે છે કે... "It helps to eliminate the duplicate on at what has been done and provides useful hypothesis and helpful suggestions per signification investigation."

R. V. Mehrotra કહે છે કે... "It helps to interactions at results and in avoiding duplication it also provided helpful suggestion to further investigation."

સંબંધિત સાહિત્યની સમીક્ષાના અભ્યાસનું મહત્વ :

- સંબંધિત સાહિત્યનું પરિશીલન સંશોધકને પૂર્વભુમિકા પુરી પાડે છે તેથી સંશોધનકાર્ય ચોક્કસ સ્વરૂપે થઈ શકે છે.
- સંશોધનના વિષય અંગેની પાયાની સંકલ્પનાઓની સમજ સ્પષ્ટ થાય છે.
- સંશોધનનું સમસ્યા ક્ષેત્ર કેટલું લેવું તેનો ખ્યાલ આવે છે. જેથી સમય સાથે નાણાનો બચાવ થાય છે.
- સંબંધિત સાહિત્યનો અભ્યાસ સંશોધનને ભૂતકાળમાં થયેલા વિવિધ સંશોધનોના અનુભવ સંકેત પૂરા પાડે છે. તેથી સંશોધનનું બિનજરૂરી પુનરાવર્તન અટકે છે.
- સંશોધન કાર્યના હેતુઓ રૂપરેખા, પધ્ધતિ, મર્યાદા વગેરે સ્પષ્ટ કરી અગાઉના સંશોધકના અનુભવોને આધારે સંશોધનની યોગ્ય યોજના ઘડવામાં માર્ગદર્શન મળે છે.
- સંશોધકને સંશોધનક્ષેત્રે મૌલિક પ્રદાન કરવાનું બળ મળે છે.
- સંશોધક અભ્યાસના સંશોધન માટે તૈયાર સાધન યોગ્ય લાગે તો નવુ સાધન રચવાને બદલે તેનો ઉપયોગ કરી સમય અને શક્તિ બચાવી શકાય છે.
- અન્ય સંશોધકોના અભિગમો સંશોધન પધ્ધતિઓ માપનની પધ્ધતિઓ માટેની આંતરદ્રષ્ટિની જાણ થાય છે.
- સંબંધિત અભ્યાસના અભ્યાસસ્થાનોમાં સંશોધક તાગ મેળવી શકે છે. પરિણામે વધુમાં વધુ સરળ, સમૃધ્ધ અને નમુનેદાર કૃતિ બનાવી શકાય છે.
- સંશોધનકાર્યમાં કોઇપણ બાબત ધ્યાન વગર ન રહી જાય તે માટે સંશોધકને સાવધ કરે છે તેથી સંશોધન કાર્યના પ્રત્યેક પાસાંને સંપૂર્ણપણે અને નિશ્ચિતરૂપે આવરી લે છે.

પ્રસ્તુત સંશોધનનું ઔચિત્ય :

પ્રયોજકે કરેલા અગાઉના સંશોધનોના અભ્યાસ પરથી જોઇ શકાય છે કે તમામ અભ્યાસો તરુણાવસ્થાની સમસ્યાઓ, કન્યાશિક્ષણ, સ્ત્રી-સાક્ષરતા, ગર્ભજાતિ પરિક્ષણ અને સ્ત્રી ભ્રુણ હત્યાને આવરી લેતાં વિષયો પર થયેલા છે પરંતુ આજે સ્ત્રીઓના અધિકારો સ્ત્રી સમાનતા અને દરેક ક્ષેત્રોમાં સ્ત્રીઓનો સમાન ફાળો અને તકો તેમજ જાતીય સમાનતા અને સભાનતા વિશે વધુ સંશોધનો કરવાની જરૂરીયાત હોઇ પ્રસ્તુત સંશોધન વર્તમાન સમયમાં અનુભવાતી અને રૂઢિ અનુસાર પુરુષ આધિપત્યના કારણે સમાજમાં ફેલાયેલ જાતીય સમાનતાની સભાનતા માટે હાથ ધરવામાં આવેલ છે જેના દ્વારા ભવિષ્યમાં જેઓ શાળા શિક્ષણમાં પોતાની ભૂમિકા નિભાવવાના છે ત્યારે આ બાબતે તેમના મંતવ્યો, અભિપ્રાયો અને વલણો જાણવાનો હેતુ રહેલો છે.

પ્રસ્તુત અભ્યાસ દ્વારા પ્રયોજક

- માધ્યમિક પ્રશિક્ષણાર્થીઓમાં જાતીય સમાનતા અંગેની સભાનતા જાણવા પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરેલ છે.
- જાતીય સમાનતાની સભાનતા અંગે હજુ સુધી કોઇ અભ્યાસ થયેલ ન હોય પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરેલ છે.
- અગાઉ થયેલ તમામ સંશોધન મહિલાઓના વિકાસ અને સશક્તિકરણ માટે થયેલછે પરંતુ સમાનતા બાબતે કોઇ અભ્યાસ થયેલ ન હોઇ પ્રસ્તુત સંશોધન હાથ ધરવામાં આવેલ છે.
- માધ્યમિક પ્રશિક્ષણાર્થીઓ સમાજમાં જ્યારે ભાવિ પેઢીના ઘડવૈયા બનવાના છે ત્યારે તેમનામાં આ વિશેના મંતવ્યો જાણવા જરૂરી હોય પ્રસ્તુત સંશોધનો હાથ ધરવામા આવેલ છે.
- પ્રસ્તુત સંશોધન દ્વારા વર્ગખંડ કક્ષાએ અને સમાજકક્ષાએ આ વિષય પરત્વે તેમની ભૂમિકા જાણી શકાશે.

સંશોધનની ઉપયોગિતા

પ્રસ્તુત અભ્યાસ દ્વારા પ્રાથમિક (પાયાનું) શિક્ષણ આપવાની જવાબદારી ધરાવતાં ગાંધીનગર જિલ્લાના પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકોની જાતીય સમાનતાનીસભાનતા કેવી છે તે જાણી શકાશે. કેટલા પ્રમાણમાં છે તે ગાંધીનગર જિલ્લાના ગ્રામ્ય અને શહેરી વિસ્તારના સરકારી અને ખાનગી શાળાઓના પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકોની જાતીય સમાનતા અંગેની માનસિકતા જાણી શકાશે. તેમનામાં કેટલો અને કેવો બદલાવ છે તે જાણી શકાશે. તેમની વચ્ચેનો તફાવત જાણી સૂચનો કરી શકાશે. જાતીય સમાનતા અંગેની સભાનતામાપદંડની રચના થશે જેનો ઉપયોગ ગુજરાત રાજ્યના અન્ય જિલ્લાના પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકો માટે કરી શકાશે.

જાતીય સભાનતા માપદંડના ઘટકતત્વો

- ઘટક 1. માન્યતા / અંધશ્રદ્ધા
- ઘટક 2. જાતિ
- ઘટક 3. શૈક્ષણિક સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિ
- ઘટક 4. નારી સ્વાતંત્ર્ય અને સશક્તિકરણ
- ઘટક 5. વ્યવસાય પસંદગી
- ઘટક 6. સમૂહ માધ્યમ
- ઘટક 7. બંધારણીય અધિકારો

VIDHYAYANA

સમાપન :

સંશોધક દ્વારા પ્રાથમિક શાળાના શિક્ષકોની જાતીય સભાનતાની રચના અજમાયશ માટે 555 ગુણની કસોટી લેવાનું નક્કી કરવામાં આવ્યું તેમાં કુલ 7 ઘટકોની સંખ્યાવાળા માપદંડની

રચના કરવામાં આવી. આ રચનામાં કુલ ૧૧૧ વિધાન લેવામાં આવ્યા જેમાં પ્રત્યેક વિધાન માટે મહત્તમ ૫ ગુણ અને લઘુત્તમ ૧ગુણ નક્કી કરવામાં આવ્યો.

સંદર્ભસૂચિ

- ઉચાટ. ડી. એ, (2009) શિક્ષણ અને સામાજીક વિજ્ઞાનોમાં સંશોધનનું પધ્ધતિશાસ્ત્ર, રાજકોટ : શાંત ૩, ટાગોર નગર, અમીનમાર્ગ પાસે.
- દેસાઈ, કૃષ્ણકાંત ગો. (2000) મનોવૈજ્ઞાનિક માપન, અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી, ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ.
- ત્રિવેદી, એમ.ડી. અને પારેખ લી. યુ. (1989) શિક્ષણમાં આંકડાશાસ્ત્ર, અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ.